

gennem stadig gentagne, parallelle forløb dog så hårdt på læserens op-lagthed, at en væsentlig nedkortning havde været en forbedring.

Henning Poulsen

Christian Tortzen: Gilleleje oktober 1943 – under jødernes flugt for nazismen. (Fremad 1970). 265 s.

En tragisk begivenhed er udgangspunktet for Chr. Tortzens lokalstudie. Natten mellem den 6. og 7. oktober 1943 blev omkring 100 flygtende jøder taget under en tysk razzia i Gilleleje, de fleste i skjul på kirkeloftet, hvor de ventede på overfart til Sverige. Det var det eneste omfattende uheld, der ramte den som helhed heldigt gennemførte flygtningetransport over sundet. Tortzen uddyber baggrunden gennem en samlet belysning af flygtningeruten fra det nordsjællandske fiskerleje til Höganäs ved Kullen.

Mens denne fremstilling i hovedsagen kun følger detaljer til lokal- og modstandslitteraturen, må bogens 2. del tiltrække sig en bredere historisk interesse. Her er nemlig samlet det komplette kildemateriale spændende fra Gribskovbanens passagerregnskaber, hvor flygtningestrømmen viser et markant udslag, over sognepræstens patetiske indførsel i kirkebogen til eftertidens mangfoldige og rigt facetterede opfattelser, repræsenteret i foredrag og artikler samt endelig gennem Tortzens egen og hans elevs systematiske indsamling af beretninger. Det er første gang et sådant historisk beretningsmateriale om besættelsesårene er offentliggjort, og det er især interessant, fordi det illustrerer, hvordan det enkelte øjenvidnes skildring kun er en subjektiv opfattelse af en helhed, hvori det sete blandes med

og præges af det usete, som skal fortolke og forklare det samlede forløb. Når et skib er afgået med halv last, og man har set en ukendt mand holde nogle jøder tilbage (som senere bliver taget af gestapo), så bliver denne mand med ubønhørlig logik til en tysk stikker, selv om det i virkeligheden var turens organisator, der drog omsorg for, at de rette kom om bord. På den anden side træder beretningernes mangfoldighed af subjektive billeder frem som det egnede kilde-materiale, frem for de mere ambitiøse forsøg på »objektiv« historisk fremstilling, som også findes i materialet. Der er mange små tankevækkende godbidder at hente til undervisningen i kildekritik.

Henning Poulsen

Jan Hjarnø: Fremmedarbejdere; en etnologisk undersøgelse af arbejdskrafteksportens virkninger i Tyrkiet. (Nationalmuseet, 1971). 76 s.

Karakteristisk for meget af det arbejde, der er udført i forbindelse med de foregående års pludselige og forholdsvis stærke tilgang af fremmedarbejdere, har det været, at det har bygget på mangelfuldt kendskab til de fremmedes sociale og kulturelle baggrund. Derfor må man hilse nærværende lille bog velkommen. Den er udarbejdet af Jan Hjarnø, der selv har været fremmedarbejder i New Zealand, for Etnografisk Samling. Hjarnø har valgt kurdlandsbyen Kusca som undersøgelsesområde. Denne landsby er velegnet, for det første fordi Tyrkiet har været den største leverandør af arbejdskraft til Danmark, for det andet fordi en meget stor del af landsbyens mandlige befolkning arbejder i Danmark.

Bogens indhold er bygget op over

en beskrivelse af Kuscas sociale og økonomiske forhold, og der tegnes et billede af et ret tilbagestående landbrugssamfund, stærkt konservativt i kulturel og religiøs henseende. Endvidere er arbejdskrafteksporten beskrevet i et nationalt, tyrkisk perspektiv, belyst ved bl. a. officielt statistisk materiale.

Det mest vidtrækkende og interessante ved bogen er dog Hjarnø's forslag til praktiske foranstaltninger i fremmedarbejderpolitikken. Han har et åbent blik for de ulemper, det kan have for et udviklingsland, når der sker stor eksport af arbejdskraft, og hans synspunkter fortjener at blive gengivet. Hjarnø mener, at rekrutteringen af fremmed arbejdskraft bør ske fra udvalgte lokalområder. Udvandrerlandet skal derefter drage omsorg for, at udvandrerne inden afrejsen tegner sig som medlem i et investeringsprojekt på andelsbasis, som skal finansieres gennem arbejdsindkomsten i det fremmede. Deres ophold i Danmark må ikke overstige 2 års varighed, og Danmark skal forpligte sig til at yde ekspertbistand til projektet samt til at gennemføre relevant fritidsundervisning af arbejderne. Med dette program kan der iværksættes en udviklingshjælp med perspektiv, og fremmedarbejderen ikke blot kan, men skal vende tilbage til et meningsfyldt arbejde i hjemlandet. Endvidere løses fremmedarbejdernes fritidsproblemer, og der skulle være banet vej for en mere værdig tilværelse i stedet for det proletarliv, der siden steder har været de fremmedes lod.

Ib Gejl

Jacob Kronika: Den sidste slesviger og Ulsnæsmordene. (Forlaget Skandia, Flensborg, 1971). 156 s.

Jacog Kronika, tidligere redaktør for

Flensborg Avis, kendt bl. a. for sine bøger med dagbogsoptegnelser fra 30'ernes og de første krigsårs Berlin, har i det her foreliggende værk tegnet et portræt af den særprægede nordslesvigske præst Nic. C. Nielsen (1848–1932).

Kronikas interesse for »Den sidste Slesviger«, som Nic. C. Nielsen kaldte sig selv, er ikke af ny dato. I Flensborg, hvor Nic. C. Nielsen tilbragte sit otium, boede forfatteren som ung mand dør om dør med ham og lærte ham personligt at kende. Siden har Kronika gennem mange år samlet materiale til belysning af »Den sidste Slesviger«s levned, holdt flere foredrag om ham og endelig nu ladet sin optagethed munde ud i den foreliggende bog. Ud over sine personlige indtryk og samtaler med andre, der har kendt Nic. C. Nielsen, har Kronika kunnet bygge på dennes egne skrifter og efterladte dagbogsoptegnelser.

Nic. C. Nielsen var født i Løgumkloster i en familie af »dannede helstatsfolk, med stærke tysk-sprogede kulturtendenser, dog ikke på nogen som helst måde »anti-danske«. Han gik i den tvesprogede danske realskole i Flensborg. Efter familiens ønske måtte han opgive en plan om at udnytte sit sceniske talent til en teateruddannelse i København for i stedet at læse til præst. Med tysk studentereksamen fra Plön studerede han da teologi ved universiteterne i Leipzig, Berlin og Kiel. Bag sig havde han yderligere, da han i 1872 begyndte sin lange præstegerning i en række fortrinsvis nordslesvigske sogne, to begivenheder, der satte dybe skel i hans personlige og religiøse udvikling: en dybt tragisk kærlighedsoplevelse og indtrykkene fra den fransk-tyske krig, som han deltog i som frivillig sanitetssoldat.